

## **ВИДАВНИЧИЙ ДОРОБОК МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ У СФЕРІ БІОБІБЛІОГРАФІЇ**

*Трокай Анна,  
Шкроботько-Чорна Алла  
м. Миколаїв*

Одним із основних завдань сучасної бібліотеки є оперативне та максимально повне забезпечення користувачів інформацією. Важливу роль у цьому процесі відіграє бібліографічна діяльність, що сприяє ефективній орієнтації у зростаючих обсягах інформаційних ресурсів. Зокрема, під час дослідження життя й діяльності певної особи поряд із основними джерелами (книги, публікації у збірниках, періодичних виданнях) дедалі більшої актуальності набувають первинні матеріали – архівні документи, мемуари, фотографії, музейні експонати, ресурси мережі Інтернет тощо. У цьому контексті біобібліографічні (персональні) покажчики забезпечуючи системність та фактографічність джерельної бази, популяризують творчий, науковий доробок досліджуваної постаті.

Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека (далі – Миколаївська ОУНБ) як науковий і культурно-просвітницький центр, депозитарій краєзнавчих інформаційних ресурсів регіону, має напрацювання у даному напрямку. Підготовка бібліографічних посібників потребує ґрунтовного наукового підходу та системності, тому здебільшого здійснюється у відділі наукової інформації і бібліографії (далі – НІБ) та відділі документів та наукових розвідок з питань краєзнавства (далі – ДПК). Фахівці готують бібліографічні покажчики і списки, календарі пам'ятних дат, інформаційні та оглядові довідки, методичні рекомендації, що представлені на сайті у розділі «Видавнича діяльність».

Видавничий доробок у значній мірі представлений персональними покажчиками, що присвячені науковцям, письменникам, композиторам, громадським діячам. Більшість із них приурочені до ювілейних дат. Основна мета таких видань – зібрати в одному покажчику максимально повну інформацію про життя та діяльність особи. Біобібліографічні покажчики обов'язково включають первинні джерела, наближаючись до довідкових видань. Для забезпечення повноти пошуку інформації бібліографи співпрацюють із музеями, архівами, освітніми та науковими установами міста, регіону й країни.

У статті висвітлено напрацювання зі створення персональних біобібліографічних покажчиків та тематичних серій, підготовлених фахівцями Миколаївської ОУНБ в останні

роки. Ці видання не лише розкривають краєзнавчу тематику, а й формують вагомий внесок у всеукраїнський інформаційний простір, презентуючи здобутки митців та науковців Миколаївщини як складову культурної спадщини України.

У галузі мистецтва прикладом є два ювілейні персональні краєзнавчі покажчики, присвячені життю та творчій діяльності митців, відомих далеко за межами регіону. Перший – «Театр – його життя» – узагальнює інформацію про директора Миколаївського академічного українського театру драми і музичної комедії, доцента, народного артиста України, заслуженого діяча мистецтв України, заслуженого працівника культури України Миколу Берсона. Другий – «З когорти українських мистецтвознавців» – розповідає про члена Національної спілки художників України, кандидата мистецтвознавства, директора Миколаївського художнього музею ім. В. В. Верещагіна Сергія Рослякова. Матеріал групується за хронологією, що допомагає прослідкувати становлення і розвиток наукової, педагогічної, громадської діяльності митців у творчому поступі – з часу опублікування перших праць, проєктів до появи ґрунтовних досліджень. Структура покажчиків складається з передмови, короткої біографічної довідки, літератури про митця, списку праць та допоміжного апарату.

У галузі історичної науки варто виокремити персональний покажчик «Євген Горбуров: діалоги з історією», підготовлений до 70-річчя від дня народження відомого історика, краєзнавця, дослідника, педагога та колекціонера. До структури видання увійшли біографічна довідка, розділи «Наукові та науково-популярні праці», «Публікації у періодичних виданнях», «Література про життя та наукову діяльність», фотолітопис. Ілюстративний матеріал допомагає краще сприймати інформацію та візуалізує зміст. Зокрема це світлини з особистих архівів Є. Г. Горбуrows, його друзів та колег, Миколаївської ОУНБ, Центральної міської бібліотеки імені М. Л. Кропивницького, музею суднобудування і флоту, а також запрошення на презентації авторських книг. Видання є яскравим прикладом плідної взаємодії бібліографів з науковцем.

Серед персональних покажчиків найчастіше представлений літературний напрям. Так, біобібліографічний покажчик «Майстер гумористичної поезії» був підготовлений до 100-річчя від дня народження відомого земляка, поета-гумориста, сатирика Павла Глазового, чий твори і сьогодні не втратили своєї актуальності і виконуються майстрами сатиричного жанру. Матеріал розміщено у 5 розділах. Перший – «Літературна спадщина» – містить інформацію про окремі видання, публікації в збірках та періодичних виданнях, твори для дітей та переклади. У другому – «Літературна творчість» – подано матеріали про твори та їхнє вивчення у навчальних закладах. Третій розділ «Життя та творчість Павла Глазового» містить матеріали щодо біографії письменника. До четвертого та п'ятого розділів включено

бібліографічні описи видань, присвячені вшануванню пам'яті великого майстра гумору, та матеріали про Всеукраїнський фестиваль-конкурс «Усмішки Глазового». У додатку пропонуються вірші про рідну мову. Переглянути презентацію покажчика можна на ютуб-каналі «Миколаївська ОУНБ» за покликанням: <https://youtu.be/U0048eAk4rQ?si=iYHQES6pPEcpR3A5>.

Найвищою творчою відзнакою за вагомий внесок у розвиток культури та мистецтва в Україні є Національна премія України імені Тараса Шевченка. З 2020 р. бібліотекою започатковано серію «Під сузір'ям Орфея. Миколаївські лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка». Вшанування лауреатів на місцевому рівні має особливе значення. Воно не лише зберігає пам'ять про творчість уродженців краю або діячів, пов'язаних із Миколаївщиною, а й демонструє їхній внесок у формування національної ідентичності. Таким чином, локальна культурна спадщина органічно інтегрується у широкий український контекст. За цей час підготовлено 4 видання, що присвячені Леоніду Вишеславському, Олександру Сизоненку, Миколі Вінграновському та Дмитру Кременю. Яскрава виразна обкладинка зі світлиною письменника прикрашає кожний випуск та привертає до нього увагу читачів. Внутрішнє художнє оформлення досягається за рахунок різних ілюстративних матеріалів: фотокопій обкладинок найбільш цікавих видань, портретів, малюнків, автографів. Особливо хотілося б наголосити на наявності фотовкладок, що відображають певну подію з життя письменників, рідкісні фото із заходів бібліотеки. Кожне видання містить біографічну довідку, розділи «Літературна творчість», «Література про...», додатки та довідковий апарат (іменний покажчик, алфавітний покажчик періодичних видань). В іменному покажчику подано перелік авторів, редакторів, укладачів книжкових видань та статей. Основними джерелами пошуку літератури стали державні бібліографічні покажчики та довідково-бібліографічний апарат Миколаївської ОУНБ. Однією з особливостей цієї серії є розділи: хронологія життя; спогади та висловлювання сучасників та близьких; переклади та ін.

Підсумком максимально повного обліку творчої спадщини, багатства форм її репрезентації є персональний покажчик «Д. Д. Кремень: талант, в якому зійшлися гори і степи», присвячений видатному поету, публіцисту, есеїсту, перекладачу, заслуженому діячу мистецтв України, лауреату Національної премії України імені Тараса Шевченка. Редактором видання став син Кременя, уповноважений із захисту державної мови у 2020-2025 рр., кандидат філологічних наук Тарас Кремень, а передмову підготувала директор Миколаївської ОУНБ Вікторія Агаркова. Видання містить 2,5 тис. бібліографічних записів. Основними джерелами пошуку літератури були державні літописи книг, журнальних і газетних статей та довідково-бібліографічний апарат нашої бібліотеки, Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка,

Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, архів родини Кременів. Розділи та підрозділи відображають багатогранність особистості. Розділ «Літературна творчість» містить підрозділи «Окремі видання», «Твори, опубліковані в збірниках та періодичних виданнях», «Переклади», «Музичні твори на слова Д. Д. Кременя», «Публіцистика», «Літературознавство», «Засоби масової інформації», «Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво», «Музичне життя», «Театр», «Кіно», «Письменницькі роздуми». У розділі «Література про Д. Д. Кременя» виділені окремо «Бібліографія» та «Інтернет-ресурси» (з активними покликаннями). Матеріал у додатках згруповано у таких розділах: Д. Д. Кремень і Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека: сторінки історії, фотографії перших публікацій віршів Д. Д. Кременя, вірші, присвячені Д. Д. Кременю, письменники і літературознавці про творчість Д. Д. Кременя. Для зручного користування та пошуку є допоміжні покажчики: алфавітний покажчик назв поетичних творів, іменний покажчик, алфавітний покажчик назв періодичних видань. Покажчик частково анотований, і нерідко окремі анотації носять дослідницький характер. Запис презентації покажчика можна переглянути на ютуб-каналі «Миколаївська ОУНБ» за покликанням: [https://youtu.be/TXtQKkQwqF8?si=toqabhqGwRW\\_TGwP](https://youtu.be/TXtQKkQwqF8?si=toqabhqGwRW_TGwP).

У 2025 р. було започатковано краєзнавчу бібліографічну серію «Історія Миколаївщини в іменах». Першим випуском в серії став покажчик «Г. М. Ге: життя та громадсько-просвітницька діяльність», підготовлений до 195-річчя українського культурного і громадського діяча, історика-краєзнавця, прозаїка, публіциста і драматурга, одного з ініціаторів створення Миколаївської громадської бібліотеки. Видання містить біографічну довідку, розділи «Літературна спадщина» та «Матеріали про Г. М. Ге». Унікальні матеріали представлені у додатках: світлина будинку, де мешкав Григорій Ге, пам'ятника на Миколаївському некрополі, особистий підпис, малюнки тощо. У фонді Миколаївської ОУНБ зберігаються його прижиттєві видання та публікації, зокрема «Історичний нарис столітнього існування міста Миколаєва при гирлі Інгулу (1790-1890)». У додатку також можна ознайомитися з цікавими цитатами з твору. Посібник має допоміжний апарат – іменний покажчик (перелік авторів, редакторів, укладачів книг та статей) та список використаних періодичних видань. Представлений матеріал сприяє дослідникам у пошуку додаткової інформації з різноманітних галузей і напрямів знань.

Фахівцями Миколаївської ОУНБ укладаються бібліографічні покажчики не тільки краєзнавчої тематики, а й загальноукраїнського значення. У 2020 р. був підготовлений біобібліографічний покажчик «Максим Рильський – поет, перекладач, публіцист, громадський діяч» (до 125-річчя від дня народження). Оскільки у 1970 р. Центральною науковою бібліотекою Академії наук Української РСР було підготовлено і видано

бібліографічний покажчик «М. Т. Рильський», тому з можливою повнотою до видання було занесено публікації творів письменника та літературу про його життя і діяльність, починаючи саме з 1966 р. Матеріал у виданні розміщено у 4 основних розділах. Перший («Літературна спадщина») містить інформацію про зібрання творів, вибрані та окремі видання, нариси, статті, листування, вступні статті до видань, переклади, редакторські статті. У розділі «Життєвий шлях» подаються матеріали до біографії письменника, розповіді про рід Рильських, спогади сучасників. Розділ «Творчий шлях» містить загальну інформацію про літературну творчість, діяльність М. Рильського як педагога, мовознавця, літературного критика, перекладача, про зв'язок з творчістю інших письменників та культурних діячів, літературну критику на твори та вивчення творчості у навчальних закладах. Четвертий розділ («Вшанування пам'яті») надає інформацію про відзначення ювілеїв письменника, містить бібліографічні описи творів, присвячених письменнику, та матеріали про діяльність літературно-меморіального музею.

З 2015 р. Миколаївська ОУНБ започаткувала випуск серії «Імениті письменники сучасної України», присвяченої сучасним майстрам слова – поетам і прозаїкам. За цей час було підготовлено 13 випусків. Ця серія розрахована на філологів, літературознавців, вчителів-словесників, бібліотечних фахівців, студентів, та ін. Структура кожного покажчика містить передмову, біографічний нарис та основні розділи: «Твори», «Література про...», «Публікації про твори», покликання на інтернет-ресурси та їхній опис, хронологічний покажчик праць, довідковий апарат та додатки. У залежності від специфіки та масштабу діяльності письменника видання доповнюються окремими розділами. Так, у Ірен Роздобудько – «Фільмографія», у Сергія Жадана і Юрія Андруховича – «Пісні», «Інсценізація та екранізація», у Андрія Кокотюхи – «Перебування на Миколаївщині». Додатки кожного випуску теж індивідуальні до кожної постаті. Так, покажчик, присвячений Юрію Андруховичу, завершує додаток, до якого увійшли переліки музичних альбомів та дисків, де звучать твори автора та музичні твори на слова поета.

Аналіз біобібліографічних покажчиків з доробку Миколаївської ОУНБ дозволяє виокремити низку характерних особливостей: приуроченість до ювілейних та пам'ятних дат, серійність видань, наявність джерельної бази для використання в науково-освітньому процесі. Видання знаходять своє відображення у публічному просторі – презентуються як професійній спільноті, так і широкому колу читачів на пам'ятних вечорах, творчих зустрічах, презентаціях нових книг та є обов'язковою складовою книжкових виставок. Для бібліотеки подібна практика має очевидні переваги: вона сприяє розкриттю фондів, знайомить місцеву громаду з науковим, освітнім та культурним надбанням регіону.

Фахівці Миколаївської ОУНБ визначають перспективні напрями подальших досліджень у розвитку біобібліографії. Актуальність цих видань зумовлена сталим науковим і суспільним інтересом до творчої спадщини видатних діячів науки, культури і громадсько-політичного життя. Різноманітна та структурована інформація, консолідована в таких виданнях, є цінною джерельною базою для майбутніх наукових досліджень. Вона може бути використана при підготовці біобібліографічних словників, статей енциклопедичного характеру, довідкових видань, монографій та інших наукових праць. Реалізація цих напрямів сприяє диверсифікації бібліотечних послуг, підвищенню доступності інформації, трансформації традиційного уявлення про біобібліографію як про дисципліну, розширюючи її функціональні межі та адаптуючи до потреб сучасного користувача.